

PIKNE

28. Juba Kärkluvaks (SDP VII 16) seletab vanade kroonikate põhjal, muistsed liivlased nimetanuvat oma jumalat Piktulis ja ohverdanuvat sellele musti oinaid Oziņ'i soos Goldingeni ligidal; see Piktul(is) saatnuvat liivi vainlasile lätlasile udu selga ja kaevanuvat ms. ka Windau-jõe uue sāngi. — Kūsitav on küll esiteks juba see, milline nimi õieti peitub selle kahtlaselt transskribeeritud sõna taga ja kuidas seda tegelikult on hääldet tol ajal, teiseks — kas pole siin enam tegu preisi-kure kui liivi jumaluse nimega (Vrdl. Šm, LM 6; Lautenbach, Очерки II 180 Nr. 113.), ja kolmandaks — kuivõrd usaldetavad ning usutavad need andmed iseendast üleüldse on, aga neljandaks — kui just nii väga kangesti tahetaks — võidaks ju lõpuks tõesti näha selle nimemoonutise varjus häälikuliselt sinneroole viitava vana liivi jumaluse ja ei kellegi muu kui pikse enda nime, mis esineb praeguses liivi keeles kogu rannikul pit'ki : pit'kiz (lvÜ) kujul (vrdl. soome pitkiäinen, eesti pitkne > pikne; läti hääldamise mõjul öeldakse liivis sageli t'k > k̄k > t't') ja kelle kohta veel tänapäevgi väidetakse (arvatavasti küll ainult literaarselt ja nimelt Lätis otse liiaks populaarsete ja kooliraamatuissegi lagunend Pērkon-targutuste mõjul), pikne olnuvat jumalate päälük = jumald pēl'i (Sr) ja tema käes olnuvat suur võim ning valitsus muude jumalate üle (*Sr) (Šm, LM 20.).

Kuna Kuramaa liivis esineb igalpool “pikne”, siis SjWied (LWb) atesteerib sellevastu väljasurenud Liivimaa liivis nimetuse vanaisa, mis esineb ka ühes mõistatuses:

Juks übi iriksub Kur māl, sie üöl külub sie māl, nānt suiksud om Kriev māl? — Vana iza. (Ein Pferd wiehert in Kurland, die Stimme hört man in diesem Lande, die Zügel sind in Russland. — Der Donnerer). — SjWied, LGr 359, 9.

Pikse kujutelemine taadina või vana raugana on ju iseendast omane väga paljudele rahvaile, ja ka lätis esineb vastavalt “vanaisa” (vecs tēvs), aga siiski Salatsi sõna tuletab meile nii elavalt meelde eesti — ja eriti just lõuna-eesti — vanaem(b)at, vanaisa, vanaätti, vanataati jne. pikse tähenduses, et ta lükiks nagu iseendast ühe lülina sellesse rühma (Vt. Saareste, Leksikaalsist vahekordadest I 3—5; Toivonen, Suomi V2, lhk. 374—375; Wuttke, DVA3 21—23 (“Altvater, der Alte”). Läti dainades Vecais tēvs esineb Nr. 31834, 33718 ja 33720.). Ka Kuramaa liivis öeldakse mõnikord pikseisa = pit'ki(z)-iza (L, Kr 108, Pr), isegi pikse - isand (Ii 18 = Mt. 545 B)(Just samas jututüübis esineb ka lätis “pikse kuningas” (LP V 87, Nr. 24 IV).). Teiselt poolt meie võime konstateerida “pikse” nimetuse tundmist ka Salatsi liivis: SjWied seda otsekohe küll ei noteeri, aga ta märgib teatud linnu, mõkitaja ehk bekasiiini (vt. § 29), nimena Salatsis pikis kabr (NB tk > k!), mis juhib meid kindlasti pikse mõistele. Olgu mainitud lõpuks, et Setälä 1888 aastal on pannud paberile liivi rannikul isegi veel pikse eufemistliku isikunime Mūra Jaan = Böldar Jōn (Kr Set — ligemalt vt. kuradi päätükis, S. 95), kus böldar ei ole mingis tegemises germaani Balderiga, mida võiks oletada häälikuliselt, vaid on ühendetav praeguses liivis vähetuttava verbiga böldartō (Pr) ‘kloppida, põristada, mürada’ (vrdl. lt baldurēt ‘lärmen’ < kesk-alasaksa balderen ‘einen lauten, harten Schall verursachen’, ME; vrdl. bořit-sõna seletust § 29) (Ka Eestis esineb

midagi sellele vastavat: müri-jüri (H II 31, 238, Nr. 110 ja 111 < Otepää); Rõuges öeldakse kõnekäänuliselt: Pitkne põrristas puul (s.t. pool) paju kuurt (s.t. koort) vallalõ, Jürri jürrä tõe poole (H IV 3, 997, Nr. 6). — Tõenäoliselt on eestis tegu tuletisega onomatopoeetilisest verbist jürisema ~ jürama; vrđl. vadjas gromu < vene громъ jürizeb (L. Kettuse ülestähendus). — Bõldar-sõna mõistmiseks olgu tähendat veel lisaks, et ka pudikeelset inimest kutsutakse selle nimega (Pr), nii eland Pitrõg-külas keegi Bõldar-Ants.).

29. Sõna “pikne” tähendab liivis niihästi välku ennast kui ka üldse äikest (näit. “pikne tuleb üles”. Kr). Vãlk-sõna otsekohest vastet liivis ei olegi, küll aga sama tüvi esineb verbis “vãlgutada = va’lktõ (L, Kr, Pr, V — arvatavasti “vãlk” on ühendetav “valge”-sõnaga ühte tüvve). Vãlgu lõõmise ehk vãlgutamise kõrvval veelgi sagedamini öeldakse, et pikne põristab, põrutab = boratõb (LvÜ, ka SjWied) ~ borint’õb (Pr). Edasi on tuttav müristada = mõ’rštõ (Pr), kusjuures öeldakse, et just pikne hakkab müristama (Pr), kuna eestis subjekti harilikult ei väljendeta; ometi müristamise-sõna näib praeguses liivis ununemas, kuna SjWied (LWb) tunneb seda niihästi Kuramaal (mürž ‘donnern, vom entfernten Donner’, Kl) kui ka Liivimaal Salatsis (mürz: vana iza mürzub). Pikse sisselõõmist liivis väljendetakse verbiga (sisse) rabada = (si’llõ) ra’bbõ (L, Sr, Kr, Pr) ja põt kata = potkastõ (L, li, Sr, Kr, V). Põuavãlku tõlgitsetakse lãti laensõnaga “rooste” = ruost (L) ~ rü’s (Pr < lt rūsa ‘der Rost, der Mehltau, das Wetterleuchten’, Ulm); sellest arvatakse, et ta kõrvetab vilja ära ja teeb üldse palju kahju (L), kõnekäänuna võrreldakse ka suurustelijat põuavãlguga (L).

Edasi pikse nimega on ühenduses laialdane terminoloogia:

- 1) vikerkaar = pit’ki(z)-kõr(a) ~ pit’kiz-õvatõks — ligemalt vt. § 27;
- 2) paks valge äikespilv, mis tõuseb üles nagu müür, on piksepää = pit’kiz-pã (Ir, Pr — vrđl. lt pãrkoņa galva ~ p. padebesis, Dond.);
- 3) teatud lind on piksekaur(itaja) = pit’kiz-ka’brik(k)i (L, Pr), SjWied (LWb) kirjutab pitkiz kabrik (lvL), pitkiz kabbõr (lvI) ja pikiz kabr Salatsi liivis ‘Beccasine, Scolopax Gallinago L’ (vrđl. e. mõkitaja, hirmutaja ~ hirmuti); paralleelnimena SjWied esitab piksekits = pitkiz boka (= lt. pãrkoņa buks ~ kaza, e. taevakits ~ piksekits, — vrđl. Wuttke, DVA³ 22 § 20);
- 4) teatud taim on pikseheinad = pit’k-ãjnad ~ pit’kõd (Ir, Pr, V), mis näib lãti keelest otsekohe tõlgitud ja mille kõrvval esinebki puhtlãti nimi pãrkirõõd (V = lt pãrkones ‘Hederich’, Ulm; eestis tillid ~ til’lad, mis kasvavad odras, kaeras; vrđl. Wuttke, DVA³ 22 § 20);
- 5) piksekivi (vt. § 32).

Ja lõpuks on tekkind ühenduses piksega mitu vastavat kõnekãanu: hüüdsõnana öeldakse tihti “(oh) pikne, (oh) vãävel!” = (o) pit’ki, (o) zãvil’ (Sr, Ir 18, Kr, V) (Sellega kõlaliselt langeb täiesti ühte lãti hüüd “pikis un zãvele!”, kuid lãtis pikis on hoopis 1) pigi, das Pech ja 2) ein Fluchwort, dem wohl die Bedeutung des Lithauischen piklis ‘der Böse, der Teufel’ zu Grunde liegen muss (Ulm); vrđl. pikuls. — Küllap siis see germaanist põlvenev kõnekãan on leidnud liivis niiviisi endale suurepãraselt sobiva rahvaetümoloogilise seletuse.) ja viha-hoos sajatetakse “las pũha pikne lõõgu sind maha!” (L); vanasti vannutud alatasa “o pũha

pikne, o püha bořit!” (L, Sr, vrđl. Sr 16) (Pikse atribuut püha on tuttav Eestiski: vt. näit. Kreutzwald — Neus, MML 61: Püha Pikse nimi saago nimetetu.), On raske ütelda, mida tähendab siin õieti see saladuslik sõna “bořit”, kuid võiks vist oletada, et niisama nagu bõldartõ-verbist on tuletet pikse nimi bõldar (vt. § 28), nõnda on esinend vast ka borińt’õ ~ boratõ-verbist pikse eufemistlik paralleelnimi bořit (vrđl. eesti põristaja ~ paristaja ~ põrutaja); praeguses liivis see sõna on unund ja teda ühendetakse samakõlalise bo’r-sõna mitmusega bořid, mis tähendab aga hoopis ussikesi, putukaid: “o püha (NB mitte pühad, mitmuses!) bořid, las need su söögu ära!” (Pr) (Võib-olla on häälikuliselt mõjutand sõna kujunemist ka veel läti bārties ‘pahandella’ ütluses, vecais tēvs baŗas = vanaisa pahandeleb, tapleb.).

30. Pikse olemust esiteleb piltlikult juba kas või mõistatus, kus pikset nimetetakse taevaseks sepaks: sepp taob taevas, söed “pudenevad” merre (LF III Sr 62) (Vt. Šm, LM 21. Ka Eestis sepa-motiiv on laialt tuttav; Karusest on märgitud üles isegi sepa nimi Röömbert (H II 2, 690—696).). üldisem seletus äikesest on, et taevataat riidleb (L, Pr, V) või jumal riidleb (Pr) — sellest ka see müra (Pr Saar). Iseäranis lapsi manitsetakse: kuulatage, kuis taevataat riidleb, ja teie pole veel hääd ega sõnakuulelikud (Pr), ärge lapsed nüüd vallatelge (V). Siin esineb taevataat ise ilmsesti äikese haldjana.

Piksel on ka omad pojad = pit’kiz-puogad (L, Kr, Pr; ka LF I Kr 52 — vt. § 25) (Läti dainades pikseisa pojad ja tütređ esinevad alatasa, isegi pikseema mainitakse paar korda (LD 33703 ja 33708). Ka Eestis on tuttav piksepoiss (Wied, LdE 427, 436) või pikse poeg ja NB just nimelt lātipoolses Lõuna-Eestis (Eisen, EM I 183).). Üheksa tükki neid olevat ja oi, need alles olevat hullud! see isa ise nii pöörane ei olekski, aga need poisid, kui need hakkavad taplema, siis meil maa pääl olevat seda raske ära kanda, mõnikord isegi pilved kukkuvat siis taevast maha (Pr). Ja nende poiste kohta lauldakse:

Pikse-isal üheksa poega,
kõik üheksa ametimeest:
kolm põrutasid, kolm müristasid,
kolm välku viskasid.

LF I L 162 — vt. LD 33704 (Vt. Šm, LM 20—21. Liivis äsja esitet redaktsiooni kõrval veelgi tuttavam on teine, kus pikset nimepidi ei mainitagi, vaid jutt on pillimeestest:

Ühel isal üheksa poega,
kõik üheksa ametimeest:
kolm põrutavad trumme,
kolm puhuvad (~ mängivad) pille,
kolm veavad võrke,
veavad mööda rannikut.

LF I Kr 30, V 39, V 45 = LD 2198.).

Pikne on kõikide halbade vaimude, kuradite ja nõidade suurim ja vihaseim vaenlane ning tagakiusaja, kelle kas või ainult nime nimetamine peletab nad kõik eemale (L 80 = S. 114, Sr 6 = S. 207; Kr [62] = Mt 311 + 1880), kusjuures teda sellisel korral atesteeritakse veel meeeldi atribuudiga püha pikne (L 8 ja 88, vrld. § 29). Eriti pikne ajab taga ja lööb kuradit (Sr), kes äikese aegu jookseb hirmul ringi ja otsib mistahtesugu varju, kuhu pääseks aga pikse eest peitu (Pr). Esimese hooga ta tormab põrgusse (Sr) või järve vee alla (Pr), sambla alla nagu uss (Sr), aida pääle (Kr 54 = S. 122), reheahju taha (V) või reheahju sisse nagu muudki pahad vaimud (Kr). Ka arvatakse, et kurat leiab varjupaika pikse eest kas või suure kumuli käädnud katla all (L), ja sellepärast kästakse käända pikse aegu kõik katlad, vakad ja muud riistad “silmi”, et kurat ei pääseks sisse (Sr). Nagu kuradit, niisama pikne kiusab halbu inimesi (Sr Saar), ja sellepärast kõik nõiad, võlud ja pahad vaimud poevad äikese aegu õõnsaisse puisse, — ega s' muidu ju pikne puisse sisse lööks: säääl need pahused on varjul (Kr).

Järgnegu mõned lood pikse ja kuradi suhteist ning äikesest üldse (Ülevaate läti Pärkon'ist aimab Šm, LM 20—22; pääle selle vt. Magazin IV lhk. 78 ja 93 (pastor Schilling'i väga väärtuslikus artiklis), JKr II Nr. 374—375, RKr VI 69, DL I 85 ja 118, LP V 86—96 (Nr. 24), LP VII 376—377, Kult. Vestn. 1921, Nr. 1, lhk. 34 jne. Eesti andmeid vt. Eisen, EM I 170—183.). —

PIKNE, JUMAL JA KURAT PULMA VÕÕRAIKS (S. 1)

Ükskord olnud üks “vana noormees” s.t. vanapoiss. Kord Kurat puutund talle vastu, kiitnud, s.t. öelnud, miks ta naist ei võta. Mees öelnud, tal polevat raha pulmi teha. Kurat andnud talle matitäie raha. Teisel sügisel mees puutund jälle Kuradile vastu. Siis mees seletand, selle rahaga ta saand osta ainult kingad pruudi jaoks. Kurat andnud kaks matitäit raha ja öelnud, kutsugu mees teda ka pulma, kutsugu Jumal kah küll, aga Pikset mitte; kui Jumal on laua otsas, siis tema ise laua küljel.

Kuid pulmas nad olnud kõik kolm: Jumal, Kurat ja Pikne. Siis Pikne “põtkand” (virutand) Kuradile üle külje, nii et see põdevat, s.t. valutavat veel praegugi. Kurat öelnud siis: kui Pikne läheb, pandagu ta siis ahju pääle, et kass “raiuks” talle silmi, — siis ta nägevat, kuis see maitseb, kui ta teisele “rabab” s.t. lööb. — Pz Set (Liivin kieltä 4).

KURAT KOERANAHAS (S. 2)

2 varianti: 1 Kr 291 (< Pr) — 2 Pr 172.

Üks tütarlaps olnud karjas, kui tõusnud üles äike ja löönd välku. Säääl tulnud joostes üks pisike kollane (1) või punane (2) koer ja tahtnud pugeda selle karjalapse manu varju. Tüdruk ajand teda minema, kuid koer pole tahtnud ega tahtnud minna, ja alles suure peksmise

järele see põgenend pikse eest suure kumera kuuse juurte alla. Säalsamas aga pikne tulnud lähemale ja löönd selle kuuse puruksjahuks (1, 2).

Tüdrukukene läind õhtul koju ja jutustand lugu muile. Vanad targad mehed arutand, see olnuvat kurat koeranahas. Ei tohtivat pikse aegu lasta oma manu ühtki koera, ka oma enda koera mitte: ei võivat olla kunagi kindel, et kurat koerasse pole läind (1).

KURAT VEEHAUAS (S. 3)

Kui pikne põrutand ülal, üks mees parajasti käind mööda metsa oma hobust otsimas. Talle tulnud manu üks vanamees, andnud talle ühe sellise suure kuuli ja öelnud, ta olevat pikseisa, mingi mees jõe äärde, sääl olevat vee sees üks suur haud, selles hauas vahtivat varjus vana kurat ja õritavat pikset, kui ta põrutab, — valvaku mees sääl kaldal, kuul käes, oodaku, kuni see va must-perse tõuseb pinnale, ja visaku talle siis kuul tagumikku.

Nõnda mees teindki. Pikne kärgatand ülal — see must pistnud oma tagumiku välja ja õritand pikset. Aga siis kohe mees visand talle kuuli... ah, kuis vesi lennand õhku mis kihand! Ja sellest päevast kurat jõehaudes enam ei asu: tal on hirm, et veel mõni kuul ei tule talle tagumikku. — Kr 108.

VÕÖRAS ABIMEES ÄIKESE AEGU (S. 4 B)

Üks mees sõitnud veskile. Pikne löönd alatasa ja virutand kord pedajasse. Siis pedajas hakand kõnelema ja paluma. Mehel olnud hirm, et puu kukub hobusele pääle, kuid pedajas öelnud, ärgu kartku, talle ei juhtuvat midagi halba. Puu kukkundki risti üle tee, kuid mees hobusega jäänd terveks.

Mees sõitnud vähe maad edasi. Kui pikne hakand taas kõvasti põrutama, siis tulnud mehe manu üks võõras mees halles riideis, tõmmu näoga, selline keskmine ümar inimene, ja palund, võtku mees teda kah vankrile, muidu tal juhtuvat õnnetus. Mees mõtelnud küll, ta võõrast pole tundnud ega näind enne, kuid lasknud siiski istuda võõra omale kõrva. Nad sõitnud vähe maad. Siis võõras seletand, et nüüd tuleb üles suur must pilv ja pikne lööb, kuid ärgu mees kartku — ta võtab selle tule vastu, kui teda poleks vankril, siis see tuleks mehele pääle. Edasi võõras öelnud, tal olevat sellised “aparaadid”, et talle piksetuli ei “vea” külge. Ning nõnda olnudki. Nad sõitnud edasi, üks pedajas kukkund jälle maha, kuid pole teind neile mingit kahju. Kui mees jõudnud pärale, siis võõras jätnud jumalaga ja kadund ära. — Inimesed arvand siis, see olnuvat saadetud mehele jumalast, et talle ei juhtuks halba. — Ii 53.

JUUT JA ÄIKE (S. 4 A)

Löönd tugevasti välku, kui teed mööda läind üks juut ja üks ristitud inimene. Kristlane “heitnud” endale alatasa riste ette kaitseks äikese vastu. Juut öelnud: “Kui need ristid aitavad, siis löö mulle kah neid kaks-kolm tükki ette!” — vaat juut ise ju ei tohi. Olnud selline pisike jõgi ja nad läind üle purde parajasti, kui välgatand taas koledasti. Siis juut palund “heita” ka tema jaoks riste ette. Aga ristitud mees virutand juudile üle kõrva, nii et see kukkond üle kaela jökke. — L 17.

31. Ühenduses äikeselega on palju kombeid ja ettevaatusabinõusid, et pikne ei lööks sisse. — Alati kui väljahtub, lüüakse ehk heidetakse riste omale ette (L 17, Kr, Pr) ja öeldakse “Kristõz Jēz” (Kr), öösel süüdatakse tuli laual põlema, siis ei “rabavat” sisse (Pr); äikese aegu pannakse alati päevalgi küünlatuli lauale (Kr). Samuti tehakse tuld kotta või pliidi alla: pikne siis ei rabavat, kui majas on tuli (Kr), kuid ahju või pliidi siibrid pannakse kõik kinni (Kr, Pr), samuti kõik ukсед-aknad (Kr). Akna ega ukse man vahtida ega kõõluda ka ei tohi (Pr); keegi vahtind aknal, kui pikne parajasti väljahtub, ja jäänd poolpimedaks (Pr). Kes on äikese aegu väljas, see ei tohi rutates joosta, olgugi tal hirm kui tahte suur, vaid peab tulema aeglaselt sisse (Kr). Puu alla ei tohita varju minna (Sr, Kr, Pr), vaid peab püsitama lagedal: võib ju olla, et pikne lööb just “akuraat” sellesse puusse, kuhu alla mindud (Pr). Ka mingit raudasja ei tohita pidada äikese aegu enda man (V): niites visatagu vikat enda ja küüni mant eemale (Kr), sukavakast visatagu välja puss, oldagu ise kus tahte, kas karjas või kuskil mujal, kui aga mingi väits on kaasas (Kr); samuti ei tohita pidada taskus tikke (Kr). Koer kardab pikset (Kr) ja “veab” pikse juurde (Pr, V), — sellepärast aetakse koerad äikese aegu toast välja (Kr), eriti mustad koerad (Pr), ja ka karjalastele öeldud vanasti aina, aetagu koerad pikse aegu enda mant ära (Pr — vt. § 30, S. 2). Seda puud, kuhu pikne on löönd sisse, ei tooda koju ega kõeta sellega, muidu pikne lööb sisse (Pr). Samuti pikne lööb sisse sinna majja, mille ehitamisel on tarvitet sellist puud (V). Kui pikne on löönd sisse lauta, siis loomi tulest välja enam ei saadavat (Sr Saar), üldse piksetuld veega ei saa kustutada, vaid pidavat valatama rõõska piima tulle (Pr).

Erilist tähelepanu pöördakse veel esimesele äikesele kevadel. Selle järele ennustetakse järgnevat suve: kui esimene äikene kevadel tõuseb merest, siis on suvel enam saaki merel, enam kalastamisõnne; kui aga esimene äikene tõuseb üles maa poolt, siis suvel on enam maavilja, põllusaaki (Kr, V); merest tõusev esik-äike tegevat suve jooksul üldse palju kahju, maa poolt tõusev ei tegevat (Kr). Ka maagiline arstimõju on esimesel äikesel: löödagu siis pääga kolm korda vastu kivi (Pr, V) ja öeldagu sääljuures, olgu pää niisama kõva nagu kivi (Pr), — siis pää sel aastal ei valuta (Pr, V). Samuti lüüakse kevadel esimese äikese aegu jalgu vastu kivi (kolm korda — Kl Saar), — siis kogu suve jalad on terved (Pr), tugevad (V) ega ole neil midagi viga (Kl Saar), või siis pikne ei tule lähedale (Ir Saar). Täpsemalt õpetetakse: kuuldes esimest korda kevadel pikset, astutagu kivi pääle paljaste jalgega ja tantsitagu säääl, — siis suvel on kõvad jalad nagu kivi ega lööda neid kuhugi vastu ära (Pr).

32. Pikselööki, mida kõik nii koledasti kardavad, seletetakse sellega, et piksel on selline kivi, mille ta viskavat ülalt maha (V), — see on piksekivi = pit'kiz-ki'uv (Sr, Pr, V, Kl) ~ pit'ki-ki'uv (L), mõnikord öeldakse ka kuul ehk "leht" = lēd' (Kr 108 — vt. § 30, S. 3; Pr). — Tihti leiduvat maa sees selline iseäralik ümargune auk, kuhu mehe rusik mahub parajasti sisse ja mis olevat nii sügav, et keegi ei tea, mis säääl põhjas on, — sinna auku olevat läindki siis see pikse kivi või kuul (Pr), üheksa suve järele või saja aasta järele piksekivi tõusvat august taas maapinnale (V). Sellepärast pandagu teraselt tähele, kuhu kohta pikne "rabab" (V), sest piksekivi leidmine on suur võit: temaga võib arstida haigusi (Sr Saar, Kl Saar) ja nimelt hambavalu, kui hambad valutavad, siis hõõrutagu aga neid piksekiviga (V, Kl Saar); niisama hõõrutakse temaga kooljaluud (V). Kui pole piksekivi käepärast, siis võetagu kas või sellest puust, kuhu pikne on löönd sisse, peerge ja torgitagu nende puukildega või väljalõigatud pulgakesiga hambaid, — ja need kah enam ei valuta (Pr, V) (Kirjandust.: Tylor, Anfänge der Kultur II 263/4, 305; Grimm, DM³ 1171; Wuttke, DVA³ 91, § 111; Rantalo, Der Ackerbau (FFC 30, lhk. 36, 67; FFC 31, lhk. 75, 78; FFC 32, lhk. 23); Krohn, SRU 124—125; Wied, LdE 384, 427, 457; Holzmlayer, Osiliana I 5, 34, 50; Eisen, Pikse nool (Jõulu Album 1905) ja EM 182—183; LP VII 2 (ilmumata osa) Nr. 54, 7 (käsikiri prof. Šmit'i hoiul).).